

KIRJAESITTELYSSÄ:

Ponnikas, Jouni, Sirpa Korhonen, Hanna-Mari Kuhmonen, Kari Leinamo, Niklas Lundström, Antti Rehunen & Heli Siirilä 2011. Maaseutukatsaus 2011. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisuja 3/2011. 98 s.

TUOMAS KUHMONEN
Fin-Auguuri Oy

Kurkistus maaseudun kaleidoskooppiin

Maaseutu on kuin jättimäinen kaleidoskooppi, jossa monet pikku palaset järjestäytyvät jatkuvasti uudensiksi eritasoisiksi kokonaisuuksiksi. Maaseutu on monimuotoinen, hajanainen, yhden tulkinnan ja käyttöjärjestelmän ulottumattomissa, vaikeasti jäsennettävissä. Moni virkamies, poliitikko, järjestötoimija ja muu maaseudusta kiinnostunut havaitsee kokonaisuudessa tietyn ”kuvion” tai ”värin”, mutta kaleidoskoopin kokonaiskuva jää epämääräiseksi taustakohinaksi. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän (YTR) tilaama ja laajan tutkijajoukon tuottama maaseutukatsaus tarjoaa yhden okulaarin moninaisuuden hallintaan ja kokonaisuuden näkemiseen. Tekijät ovat tunnistanee haasteen hyvin (s. 9):

Maaseudusta käytävässä yhteiskunnallisessa keskustelussa puhujien erilaiset maaseutukäsitykset, jotka usein koskettavat vain pientä osaa maaseutuilmöiden moninaisuudesta, määrittävät keskustelujen sisältöjä. Tässä katsauksessa luodaan Suomen maaseutualueista kokonaiskuva, jota tarvitaan myös taustatiedoksi maaseutuvaikutusten arvioinnin kehittämiseen.

Kokonaiskuvan piirtäminen moniulotteisesta ja monimuotoisesta maaseudusta on kuitenkin haasteellista. Karkealla pensselillä tulee itsensänselvyyksiä, yhdellä jousella pelkkiä irrallisia yksityiskohtia. Katsauksessa sopivan käsittelytason ongelma on ratkaistu lohkamalla tarkastelu viiteen näkökulmaan: asutus ja väestö, asuminen ja palvelut, työ ja yrittäjyys, osaaminen ja innovaatiot sekä hyvinvointi. Tämän lisäksi on kerattu maaseutupolitiikan järjestelmä Suomessa ja luotu katsaus maaseutuvaikutusten arviointiin kehittämistävälineenä. Kutakin näkökulmaa on avattu jämäkällä tilasto- ja kyselyaineistopohjaisella analyysillä. Lukuisat kuviot ja taulukot ryhdittävät tekstiä. Jokaisen luvun lopussa on mainio, lyhyt yhteenveto näkökulmasta ja joitakin ennakoivia luotauksia tulevasta. Valitut näkökulmat kattavat hyvin maaseudun elinvoimaisuuden ja kilpailukyvyyn kannalta tärkeät asiat. Tosin elintaso-, tulotaso- ja osto-voimakysymyksiä olisi voinut tarkastella laajemmin.

Katsaus on tarkoitettu ensisijaisesti maaseutua koskevan päätöksenteon ja kehittämistyön taustatiedoksi. Kun sitä lukee tällä silmällä, katsauksen suuri tietosisältö on arvokas. Sinänsä ansiokkaan politiikkaosion tuottama lisäarvo puolestaan askarruttaa ainakin maaseutupolitiikan sisällön jotakuinkin tuntevaa lukijaa. Olisiko räväkällä otteella

tehty pohdinta katsauksen löydöksistä politiikan haasteina tuottanut suuremman lisäarvon lukijalle ja maaseutupolitiikalle? Aineksia katsauksessa toki tähän olisi. Esimerkiksi kuntaliitoksista todetaan laajan kyselytutkimuksen perusteella, että ”entiset kuntakeskukset ja kylät oli jo nyt jätetty huomiotta” (s. 32). Mikä on viesti kuntaliitosten valmistelijoille ja maalliselle esivallalle? Mitä pitäisi tehdä toisin? Pitäisikö? Katsauksessa noteerataan paitsi kuntarakenteen myös maaseudun yhdyskuntarakenteen muutos, ja myös sen osalta katsauksessa linjataan varovasti tulevaa (s. 16): ”Kun maaseutuasutus painottuu yhä enemmän taajamiin, nousee kirkonkylien ja muiden maaseututaajajien kehittäminen keskeiseksi kysymykseksi”. Kun julkinen hallinto ja palvelut imeytyvät takaisin keskuksiin kuin kartan päälle vahingossa läikähäntänyt vesi, uusia toiminta- ja rahoitusmalleja totisesti kaivataan. Mutta pitäisikö maaseutua tosiaan kehittää samalla keskuskonseptilla kuin kaupunkiseutuja? Olisipa mielenkiintoista nähdä, millaisen politiikkaohjelman katsauksen tekijät kirjoittaisivat löydöstensä perusteella!

Raportin ehkä ainoa kritiikin aihe on sen lievä ”tunnustuksellisuus”, sillä katsauksen tehtävänä ei liene siunata harjoitettua maaseutupolitiikkaa tai tiettyjä toimijoita. Maaseudun kolmijako erilaisiin maaseututyyppeihin (kaupunkien läheinen maaseutu, ydinmaaseutu, harvaan asuttu maaseutu) on ollut yksi maaseutupolitiikan kulmakivistä, mutta missä määrin politiikkatoimia on lopulta systemaattisesti erilaistettu sen perusteella? Pitäisikö erilaistaa? Pitäisikö kolmijaosta peräti luopua? Katsaus siunaa myös toimintaryhmien työn. Paikallisina toimijoina ne ovat toki olleet tärkeitä, mutta lieneekö tosiaan niin, että ne ovat ”nousseet maaseutualueiden innovaatiotoiminnan kehittämisen ja rahoittamisen keskeisimmiksi solmukohtiksi” (s. 56). Aina-kin omakohtainen tutustuminen maaseudun monenkirjaviin innovaatioihin ja niitä koskevaan kirjallisuuteen on paljastanut niiden tärkeimmiksi lähteiksi toiset yrittäjät, tavarantoimittajat ja asiakkaat.

Katsauksen lukeminen nostaa mieleen myös laajempia pohdintoja siitä, mitä siinä ei ole. Katsaus todellakin piirtää läpileikkauskuvan maaseudusta ja sen kehittämispolitiikasta, mutta mihin tätä kuvaa pitäisi suhteuttaa. Kun virkamies, poliitikko, järjestötoimija tai muu maaseudusta kiinnostunut – eli katsauksen kohderyhmä – pohtii maaseudun tilaa ja tulevaisuutta katsaus kädessään, mihin tavoitetaan hänen pitäisi

kiinnittää ajatuksensa. Väestömäärään, elinvoimaisuuteen, ihmisen kokemaan hyvinvointiin, vientiin? Ajan saatossa nämä kiintopisteet ovat vaihdelleet maaseudulla voimakkaasti. Terva, sota ja teknologia ovat ohjanneet pakon tai paremman huomisen johtotähtinä ihmisiä milloin itään, milloin länteen ja milloin etelään. Miten siis nykyisiin kielteisiin kehityssuuntiin pitäisi suhtautua ja mitä mahdollisuuksien iduista pitäisi ajatella? Onko maaseudulla aina juuri sopivasti ihmisiä – vai pitäisikö olla enemmän? Mihin heitä missäkin ja kulloinkin tarvitaan – mihin maaseutua tarvitaan? Suomesta on koko EU-ajan puuttunut sellainen väkevä ja analyttinen keskustelu maaseudun roolista yhteiskunnassa, johon sitä koskeva politiikka olisi voitu sitoa. Yritystä on toki erityisesti YTR:n ansiosta ollut, mutta politiikan kova ydin on ollut asian suhteen joko kyvytön tai haluton – tai molempia. Vasta viime vuosina ”ison kuvan” piirtämisessä on hieman aktivoiduttu. Siihen savottaan Maaseutukatsaus 2011 antaa hyvän tietopohjan.

Jatkossa katsauksia on tarkoitus tuottaa kolmen vuoden välein. Muun muassa MTT:n (Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot), PTT:n (suhdannekuva) ja Tilastokeskuksen tuotannon rinnalla YTR:n maaseutukatsaus puoltaa paikkaansa, mutta sitä voisi mielestäni terästää politiikan sparraus- ja arviointityökaluna. Silloin se sitoisi suuren tietomäärän vielä tiiviimmin politiikan haasteisiin ja auttaisi asettamaan kehittämisen kohteita tärkeysjärjestykseen. Nykyiselläänkin se on toki arvokas työkalu ja lähde, josta kiireinen lukija saa nopeasti tilannekuvan maaseudusta ja kiireettömämpi lukija löytää monia langanpäitä oman ajattelunsa laajentamiseksi tai terävöittämiseksi.

TUTKIMUS- JA KEHITTÄMISTYÖT JULKAISUIKSI

Maaseudun uusi aika ja Kansalaisyhteiskunta-lehdet järjestävät tammikuussa 2012 kirjoitus-työpajan maaseudun ja kansalaisyhteiskunnan asiantuntijoille. Työpajaan ovat tervetulleita niin tutkijat, kehittäjät kuin opiskelijat.

Kaksipäiväinen työpaja antaa valmiuksia tutkimus- ja kehittämisprojektien tulosten julkaisemiseen erityyppisillä julkaisufoorumeilla ja kehittää osallistujien kirjallista ja tieteellistä esitystapaa. Ohjelmasta vastaavat lehtien toimitukset yhdessä tieteellisen kirjoittamisen asiantuntijoiden kanssa.

Ensimmäisenä päivänä tutustutaan erilaisten julkaisutyyppien (tieteellinen artikkeli, katsaus, puheenvuoro, kirja-arvio) keskeisiin piirteisiin, rakenteeseen ja tyyliin aineistoesimerkkien avulla. Lisäksi käydään läpi julkaisemisprosessin vaiheet kirjoittajan ja lehden toimituksen näkökulmasta. Toisena päivänä analysoidaan erilaisia tekstijulkaisuja ja raportoinnin esitystapoja pienryhmissä. Työpajaan voi tuoda myös omia tekstejä analysoitavaksi.

Lisätietoja:

katriina.soini@jyu.fi, susanna.hyvari@diak.fi